

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04 UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
ZESPÓŁ REALIZACJI 00 - 503 W A R S Z A W A
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17 TELEFAX 629 - 40 - 89
INTERNET: <http://www.cbos.pl> E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/178/153/95

FAWORYCI WYBORÓW PREZYDENCCKICH

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, PAŹDZIERNIK '95

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Od dnia wyborów dzieli nas tylko miesiąc. Znane są już nazwiska pretendentów, którzy będą się ubiegać o prezydenturę. Można jednak podejrzewać - zważywszy na siłę oczekiwań - że niektórzy spośród kandydatów prawicy, wzorem Adama Strzembosza, mogą się zdecydować na ustąpienie miejsca najpopularniejszemu politykowi tej opcji politycznej, by mógł on skutecznie przeciwstawić się reprezentantowi lewicy. Wciąż aktualne wydaje się zatem pytanie o możliwość zmiany preferencji, a także współzależność elektoratów poszczególnych kandydatów i stopień ich zastępowalności. W dwóch wrześniowych sondażach CBOS (realizowanych jeszcze przed ustaleniem ostatecznej listy pretendentów do urzędu prezydenckiego) zapytaliśmy badanych o ich preferencje wyborcze oraz sympatie i antypatie wobec wciąż jeszcze potencjalnych kandydatur. Interesowało nas również, jakimi motywami kierują się badani w dokonywanych przez siebie wyborach¹.

Uczestnictwo w wyborach i preferencje wyborcze

Mimo wyraźnego ożywienia na scenie politycznej i ogłoszenia terminu wyborów (tuż przed realizacją sondażu) liczba deklarujących swoje uczestnictwo w głosowaniu tylko nieznacznie wzrosła w stosunku do ostatniego pomiaru i wynosi 70% ogółu badanych. Można zatem twierdzić, że odsetek tego rodzaju deklaracji od dłuższego już czasu utrzymuje się na dość stałym, a zarazem wysokim poziomie. Deklaracje udziału w wyborach nie oznaczają jednak, że faktyczna frekwencja wyborcza będzie aż tak wysoka. Regułą bowiem jest, że nie wszyscy deklarujący zamiar głosowania udadzą się do urn.

W ciągu ostatniego miesiąca wzrosło natomiast zainteresowanie wyborami. Obecnie deklaruje je dwie trzecie badanych (o 8 punktów procentowych więcej niż na początku sierpnia).

¹Badanie "Aktualne problemy i wydarzenia" (64) zrealizowano w dniach 1-4 września '95 na reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców kraju (N=1150). Badanie „Omnibus” przeprowadzono w dniach 8-12 września '95 na reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców kraju (N=968).

Tabela 1 w procentach

Czy Pan(i) osobiście interesuje się wyborami prezydenckimi?	Wskazania respondentów	
	sierpień '95	wrzesień '95
Zdecydowanie tak	18	21
Raczej tak	39	44
Raczej nie	26	25
Zdecydowanie nie	15	8
Trudno powiedzieć	2	1

Zainteresowanie wyborami wzrosło zwłaszcza wśród osób zdecydowanych wziąć udział w głosowaniu (z 72% do 80%). Minimalnie natomiast zwiększyło się (o 2 punkty procentowe) wśród tych, którzy deklarują, że nie wezmą udziału w wyborach.

Większość wybierających się 5 listopada do urn ma już konkretne preferencje wyborcze. Oni też przejawiają większe (82%) zainteresowanie przedwyborczymi wydarzeniami niż ci, którzy chcą głosować, ale nie są jeszcze zdecydowani na kogo (72%) i o których głosy, jak można sądzić, będzie się toczyć walka między kandydatami.

Według ostatniego wrześniowego pomiaru, liderem rankingu prezydenckiego jest nadal Aleksander Kwaśniewski. Po odnotowanym w pierwszych dniach września spadku poparcia odzyskał on swoich zwolenników i może obecnie liczyć na głosy jednej czwartej zamierzających wziąć udział w głosowaniu. Drugie miejsce zajmują Hanna Gronkiewicz-Waltz oraz Lech Wałęsa (którego liczba sympatyków ostatnio wzrosła - o 4 punkty procentowe). Poziom deklarowanego poparcia dla obu tych kandydatów jest najwyższy z dotychczas notowanych. Między Wałęsą i Gronkiewicz-Waltz a dwoma innymi politykami zaliczającymi się do czołówki rankingu - Tadeuszem Zielińskim i Jackiem Kuroniem jest już spory dystans. Na szóstym miejscu sytuuje się oficjalny kandydat ludowców - Waldemar Pawlak, a pozostali pretendenci mogą liczyć na poparcie najwyżej 3% deklarujących udział w wyborach².

² Dokładny rozkład preferencji wyborczych badanych i ich dynamikę przedstawiliśmy w komunikacie „Wybory prezydenckie - preferencje po ogłoszeniu terminu wyborów”, wrzesień '95.

Stopień mobilizacji elektoratów

Stopień determinacji elektoratów poszczególnych pretendentów badaliśmy dotychczas za pomocą dziesięciopunktowej skali, na której badani określali stopień pewności poparcia w dniu wyborów wskazywanego obecnie kandydata. W ostatnim badaniu pytanie to zostało zmodyfikowane - ankietowani wyrażali pewność swej decyzji w procentach.

Ponad dwie piąte badanych (42%) zamierzających wziąć udział w głosowaniu twierdzi, że jest w 100% przekonanych co do wyboru swego kandydata i wyklucza możliwość zmiany decyzji. Prawie jedną czwartą stanowią osoby, które również dość stanowczo deklarują niezmiennosć swych decyzji - z prawdopodobieństwem 80-90% zakładają, że oddadzą głos na kandydata zyskującego obecnie ich akceptację. Niespełna jedną czwartą wybierających się do urn i jednocześnie deklarujących już poparcie dla konkretnego polityka można uznać za stosunkowo mało zdecydowanych - mogących jeszcze zmienić swą decyzję.

Tabela 2

w procentach

Kandydaci	Gdyby miał Pan(i) określić stopień swego zdecydowania w procentach, to na ile procent jest Pan(i) pewien(pewna), że poprze Pan(i) w wyborach tego właśnie kandydata? N=610				
	najwyżej w 50%	60%-70%	80%-90%	jestem w 100% pewien	średnia
Lech Wałęsa	13	9	28	50	86,7
Stanisław Tymiński	8	15	19	58	85,9
Aleksander Kwaśniewski	12	19	19	50	84,5
Jan Olszewski	21	6	19	54	81,5
Jacek Kuroń	24	22	17	38	77,3
Leszek Moczulski	24	13	18	45	77,2
Waldemar Pawlak	18	23	31	28	76,9
Tadeusz Zieliński	26	16	27	31	76,8
Hanna Gronkiewicz-Waltz	25	20	21	34	76,6
Janusz Korwin - Mikke	37	-	30	33	75,4
Adam Strzembosz	22	19	34	25	75,1
Lech Kaczyński	-	88	12	-	66,6
Ogółem	18	17	23	42	100

Aleksander Kwaśniewski i Lech Wałęsa wciąż mają przewagę nad swymi konkurentami, jeśli chodzi o pewność deklarowanego dla nich poparcia. Ich zwolennicy stanowią najbardziej zmobilizowane grupy wyborców - połowa ich elektoratów jest w 100% zdecydowana głosować na nich w wyborach. Liczna (zwłaszcza w przypadku elektoratu obecnego prezydenta) jest także grupa osób, które silnie (80-90%) deklarują niezmiennosc swjej decyzji. Warto przy tym zauważyć, że wysoki stopień determinacji zwolenników Wałęsy ma miejsce w sytuacji, gdy grono jego wyborców znacznie się powiększyło (o jedną czwartą jego dotychczasowego elektoratu). Może to pomyślnie rokować, jeśli chodzi o jego najbliższe notowania. Potwierdza to również znany fakt, iż społeczne postrzeganie Lecha Wałęsy cechuje silna dychotomizacja: jeśli się go nie lubi - to zdecydowanie, jeśli staje się jego zwolennikiem - to od razu radykalnym. Można powiedzieć, że przynajmniej pod tym względem obecny prezydent nie utracił cech przywódcy charyzmatycznego.

Hanna Gronkiewicz-Waltz uzyskująca takie samo jak prezydent poparcie ma mniej zdeklarowanych zwolenników. Po odnotowanym w sierpniu wyraźnym wzroście stopnia determinacji jej ówczesnego elektoratu, obecnie pewność głosowania wśród deklarujących dla niej poparcie okazuje się niższa. Tylko jedną trzecią jej obecnego elektoratu stanowią osoby całkowicie zdecydowane oddać na nią swój głos. Jedna czwarta jej potencjalnych wyborców w dużym jednak stopniu nie wyklucza zmiany swych preferencji. Oznacza to, że napływ nowych zwolenników osłabił ogólny wskaźnik zdecydowania w jej elektoracie.

Spośród pięciorga najwyżej notowanych w naszym rankingu pretendentów Jacek Kuroń może ze stosunkowo dużą ufnością liczyć na głosy swych dzisiejszych wyborców. Niezmiennie też jego elektorat przewyższa pod tym względem elektorat Tadeusza Zielińskiego uzyskującego obecnie podobne poparcie.

W gronie polityków mogących najbardziej ufać w stałość swych zwolenników znalazł się Stanisław Tymiński, pierwszy raz notowany w naszym rankingu. Odsetek jego potencjalnych wyborców reprezentowanych w badaniu jest jednak bardzo niski (2% spośród deklarujących udział w głosowaniu), toteż wynik ten należy traktować z dużą ostrożnością.

Motywy głosowania - czym kierują się wyborcy?

Najistotniejszym kryterium, jakim kierują się przyszli wyborcy, jest ocena możliwości intelektualnych oraz kwalifikacji kandydata, dzięki którym będzie on w stanie - zdaniem jego wyborców - sprostać obowiązkom głowy państwa. Do tych predyspozycji przyszli wyborcy przywiązują tym większą wagę, im wyższy jest poziom ich wykształcenia. Częściej też kryterium to przesądza o wyborze kandydata wśród osób o wysokich dochodach, oceniających własną sytuację materialną jako dobrą. Natomiast najczęściej za istotny powód swej decyzji podają go przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji, pracowników umysłowych niższego szczebla oraz prywatnych przedsiębiorców.

Drugim znaczącym motywem decyzji wyborców jest przeświadczenie, że z popieranym kandydatem można wiązać nadzieję na poprawę własnej sytuacji w przypadku jego wyborczego zwycięstwa. Jest to jeden z trzech głównych motywów dla ponad połowy wybierających się do urn, którzy popierają konkretną kandydaturę. Do tej grupy badanych w największym stopniu trafiać będą zapewne obietnice wyborcze kandydatów, jednocześnie również mogą być oni najsilniej podatni na ewentualne rozczarowania. Powód ten częściej wskazywały kobiety niż mężczyźni, częściej niż pozostali mówili o nim mieszkańcy wsi i małych miast (do 20 tys. ludności), osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym, najmniej zarabiający, a spośród grup społeczno-zawodowych - pracownicy umysłowi niższego szczebla, robotnicy niewykwalifikowani i bezrobotni oraz renciści; stosunkowo najrzadziej kadra kierownicza i inteligencja oraz prywatni przedsiębiorcy.

Praktyka, sprawdzenie się w działaniu na wysokim stanowisku jest dla jednej trzeciej badanych ważnym powodem udzielania poparcia konkretnym politykom. Nieco mniej niż jedna trzecia respondentów uważa, że najważniejsza jest osobowość kandydata, to, jakim jest człowiekiem, jaki ma charakter.

Dla jednej czwartej badanych jedną z najistotniejszych cech kandydatów jest ich patriotyzm - wrażliwość na interes narodowy i należyta dbałość o polskie sprawy. W tej

grupie szczególny oddźwięk znajdzie zapewne wszelkiego rodzaju frazeologia narodowa. Wyróżniają się tu przede wszystkim osoby głęboko religijne, w mniejszym stopniu badani najstarsi, z wykształceniem podstawowym, deklarujący prawicowe poglądy polityczne, a spośród grup społeczno-zawodowych - rolnicy oraz emeryci. Dla takiego samego odsetka decydującym kryterium jest zgodność opinii wyborców z poglądami społecznymi głoszonymi przez kandydatów.

Raczej drugorzędne znaczenie przywiązują ankietowani do orientacji i poglądów politycznych pretendentów. Dla niespełna co dziesiątego badanego ważna jest przynależność kandydata i reprezentowanie przezeń aprobowanej opcji politycznej. Wyraźnie więcej osób zwraca uwagę na "przejrzystość" polityczną - w swych decyzjach kieruje się stopniem niezależności pretendenta, brakiem partyjnych uwikłań i rodowodem spoza istniejących układów politycznych.

Stosunkowo niewielkie znaczenie mają dla wyborców kwestie stanowiące obecnie jeden z głównych motywów przedwyborczych starć politycznych - rozliczenie z PRL. Ze względu na stosunek wybranego kandydata do czasów PRL chce na niego głosować niespełna co dziesiąty z wybierających się do urn i mający określone preferencje.

Dla nielicznych spośród przyszłych wyborców ważny jest fakt głosowania na określonego polityka, by uniemożliwić wybór innego, nie akceptowanego kandydata. Należy jednak zaznaczyć, że przy tego typu odpowiedziach - ocenianych raczej jako niepoprawne i naganne społecznie - prawdziwe intencje często bywają ukrywane. Można zatem przypuszczać, że mobilizacja negatywna znajdzie większy poklask niż wynikałoby to z deklaracji badanych.

Niewielu spośród zdeklarowanych wyborców przyznaje, że w swych decyzjach kieruje się czystym pragmatyzmem - spośród akceptowanych kandydatur wybiera tego polityka, który ma największe szanse wygrania wyborów.

	CBOS
Dlaczego chce Pan(i) głosować na tego kandydata?	
(Respondenci mogli wskazać nie więcej niż trzy powody) N=684	
Jest człowiekiem wykształconym, kompetentnym, dobrze przygotowanym	59%
Mam nadzieję, że w przypadku sukcesu mego kandydata poprawi się los takich ludzi jak ja	52%
Sprawdził się w dotychczasowej swojej działalności, dobrze pełnił swą funkcję, urząd	34%
Chcę na niego głosować ze względu na to, jakim jest człowiekiem, jego osobowość, cechy charakteru	31%
Jest on (ona) prawdziwym patriotą, będzie dbał o nasze, polskie interesy	25%
Podzielam jego poglądy w ważnych sprawach społecznych	24%
Nie jest uwikłany(a) w istniejące układy polityczne, jest od nich niezależny(a)	18%
Chcę na niego głosować, aby uniemożliwić wybór innego kandydata	13%
Chcę na niego głosować ze względu na jego stosunek do czasów PRL	10%
Mam zaufanie do partii, ugrupowania, sił politycznych, które reprezentuje	9%
Spośród kandydatów, na których mógł(a)bym głosować, tylko on(ona) ma szansę wygrać wybory	8%
Inny powód	2%

Głównym motywem głosowania na **Aleksandra Kwaśniewskiego** jest przeświadczenie o jego wysokich kwalifikacjach intelektualnych do sprawowania najwyższego urzędu w państwie (81% wskazań jego wyborców). Drugim powodem wymienianym przez ponad połowę jego elektoratu są wiązane ze zwycięstwem Kwaśniewskiego nadzieje na poprawę własnej sytuacji (52% wskazań). Dla ponad jednej trzeciej zwolenników lidera SLD jego ważnym atutem są cechy osobowości i charakter. Tym, co wyróżnia jego wyborców spośród zwolenników innych kandydatów, jest przywiązywanie większej wagi do jego politycznego rodowodu i zaufanie do ugrupowania, które reprezentuje. Jednak i ten argument jest wyraźnie drugorzędny (14% wskazań).

O poparciu dla **Lecha Wałęsy** decyduje przede wszystkim dostrzeżenie w nim gwaranta właściwej obrony polskich interesów. Aż 63% jego zwolenników uzasadniając swój wybór odwołało się do argumentacji narodowej i patriotycznej. Duża (jednak mniej liczna niż w przypadku lidera SLD) grupa jego zwolenników wiąże z nim nadzieję na poprawę losu ludzi takich jak oni (42%). Najbardziej charakterystyczne w wizerunku Lecha Wałęsy jest to, że jego zwolennicy bardzo rzadko odwołują się do argumentu, że jest on osobą przygotowaną

merytorycznie do pełnienia tego urzędu. Odpowiednie kwalifikacje (a rozumiano tu prawdopodobnie czysto formalny ich aspekt - poziom wykształcenia) wskazał tylko 1% jego przyszyłych wyborców. Dla jednej trzeciej zwolenników Wałęsy (35%) dość istotnym powodem poparcia jest natomiast pozytywna ocena jego działalności, to, że - ich zdaniem - sprawdził się pełniąc swój urząd. W podobnym stopniu o poparciu tej kandydatury decydują cechy osobowości prezydenta (36%). Wyraźnie większe znaczenie dla zwolenników Lecha Wałęsy niż dla wyborców innych kandydatów ma również przekonanie, że jest on jedynym akceptowanym kandydatem, który ma szansę wygrać wybory (22%).

W przekonaniu ankietowanych **Hanna Gronkiewicz-Waltz** (podobnie jak lider SLD oraz Tadeusz Zieliński) jest osobą kompetentną, wykształconą i mającą odpowiednie przygotowanie, by właściwie sprawować urząd prezydenta. Dwie piąte (41%) jej zwolenników powołuje się przy tym na fakt, że sprawdziła się ona na stanowisku szefa NBP. Nieco mniej ważne dla wyborców są cechy jej charakteru, osobowość. Z tą kandydaturą badani stosunkowo często wiążą nadzieję na poprawę sytuacji i warunków życia obywateli (47%). W dość znacznym stopniu zwolenników pani prezes zjednuje także to, że jest postrzegana jako osoba niezależna od istniejących układów politycznych. Przekonuje to więcej niż co czwartego spośród deklarujących dla niej poparcie (27%) do głosowania na tę kandydaturę.

Siłą kandydatury **Jacka Kuronia** jest jego wizerunek jako polityka zaangażowanego w sprawy obywateli. Powodem opowiadania się za nim prawie dwóch trzecich (64%) deklarujących dla niego poparcie jest przeświadczenie, że wygrywając wybory postara się on zapewnić obywatelom lepszy los. Spośród pięciorga najbardziej liczących się pretendentów Kuroń jest właśnie tym, z którym wyborcy najczęściej wiążą nadzieję na poprawę sytuacji. Mniej istotne okazuje się w przypadku tej kandydatury przekonanie o wysokich kwalifikacjach i predyspozycjach intelektualnych do sprawowania tego urzędu (39%). Ponad połowa jego zwolenników odwołuje się do argumentu, że sprawdził się on pełniąc swe dotychczasowe funkcje. W przypadku Jacka Kuronia, podobnie jak Lecha Wałęsy, ważniejsze jest - jak się wydaje - nie tyle ogólne przeświadczenie o jego formalnych kompetencjach, ile ocena wynikająca z postrzegania jego dotychczasowej działalności.

O poparciu dla **Tadeusza Zielińskiego** decyduje przede wszystkim przeświadczenie o jego wysokich kwalifikacjach (79%), wspierane pozytywną oceną jego dotychczasowej działalności (55%). Jak zatem widać, piastowanie wysokiej funkcji publicznej przez tego kandydata (w trochę mniejszym stopniu dotyczy to Jacka Kuronia, a także Hanny Gronkiewicz-Waltz) utwierdza jego elektorat w decyzji oddania na niego głosu. Zwolennicy Tadeusza Zielińskiego nie częściej jednak niż wyborcy innych kandydatów widzą w nim orędownika interesów zwykłych obywateli (47%) i w przypadku jego zwycięstwa liczą na poprawę sytuacji ludzi takich jak oni.

Warto zauważyć, że zwolennicy wymienionych kandydatów w podobnym stopniu przywiązują wagę do ich poglądów na ważne społecznie sprawy. Żaden z elektoratów nie wyróżnia się też pod względem akceptacji negatywnych motywów głosowania - w celu uniemożliwienia wyboru innego kandydata.

Alternatywni kandydaci

Minął już termin rejestracji kandydatów. Wiemy, jakie nazwiska znajdą się na karcie do głosowania oraz zwolennicy którego spośród dotychczasowych pretendentów staną przed koniecznością zmiany swych preferencji. Być może niektórzy z kandydatów zechcą ustąpić miejsca silniejszym konkurentom o podobnych poglądach politycznych. Zaostrzająca się kampania wyborcza i towarzyszące jej wydarzenia na scenie politycznej - zwłaszcza coraz bardziej prawdopodobna druga tura wyborów - sprawiają, że wciąż aktualne jest pytanie, jak zmieniające się wydarzenia mogą wpływać na decyzje wyborców, na kogo zechcą przenieść swe głosy obecni zwolennicy poszczególnych polityków.

Za największego rywala **Aleksandra Kwaśniewskiego** nadal może uchodzić Tadeusz Zieliński. Gdyby rzecznik nie startował w wyborach, lider SLD miałby szansę pozyskania jednej czwartej jego obecnego elektoratu. W porównaniu z sierpniem, kiedy to 33% deklarujących poparcie dla Tadeusza Zielińskiego upatrywało w Kwaśniewskim alternatywnego kandydata, skala sympatii dla kandydata SLD wśród wyborców Tadeusza Zielińskiego nieco osłabła. Drugim pretendentem, na którego rezygnacji lider SLD mógłby

sporo zyskać, jest Jacek Kuroń - 21% jego zwolenników byłoby wówczas skłonnych głosować na Aleksandra Kwaśniewskiego. W dość istotnym stopniu jego szanse wyborcze mogłyby także wzrosnąć, gdyby wycofała się z wyścigu o prezydenturę Hanna Gronkiewicz-Waltz. Wprawdzie niewielka część jej zwolenników bierze pod uwagę możliwość zagłosowania w wyborach na Kwaśniewskiego (7% jej elektoratu), jednak zważywszy na poparcie, jakie w tej chwili uzyskuje prezes NBP, lider SLD mógłby dość znacznie powiększyć grono swych zwolenników.

Dla **Hanny Gronkiewicz-Waltz** najbardziej korzystna byłaby rezygnacja z kandydowania Aleksandra Kwaśniewskiego. Co czwarty z jego obecnych zwolenników mógłby wówczas poprzeć w wyborach prezesa NBP. Poważnym rywalem Hanny Gronkiewicz-Waltz w walce o prawicowy elektorat jest nadal Lech Wałęsa - gdyby prezydent nie kandydował, miałaby ona szansę przejąć jedną czwartą jego elektoratu. W stosunkowo dużym stopniu Gronkiewicz-Waltz może być alternatywnym kandydatem dla wyborców Jacka Kuronia, a także Waldemara Pawlaka, gdyby polityków tych zabrakło na liście pretendentów (na Gronkiewicz-Waltz chciałoby głosować odpowiednio - 18% i 26% ich potencjalnych wyborców). Jak zatem widać, nadal jest to kandydatura najbardziej chyba zasługująca na miano "otwartej" - zdolnej przyciągać wyborców o bardzo różnej orientacji politycznej. Poza zwolennikami Lecha Wałęsy spotyka się ona jednak ze stosunkowo nikłymi sympatiami ze strony elektoratów takich polityków, jak Jan Olszewski, Leszek Moczulski czy Janusz Korwin-Mikke.

Rezygnacja Adama Strzembosza (tuż po realizacji naszego sondażu) na rzecz Hanny Gronkiewicz-Waltz pozwala przypuszczać, że jego zwolennicy w dużym stopniu udzielą jej poparcia, mimo że tę kandydaturę jako alternatywną brała pod uwagę tylko jedna trzecia jego zwolenników (nie wskazali innego polityka). Warto jednak zaznaczyć, że owe hipotetyczne rozważania respondentów, na kogo „przenieść” swój głos, gdyby wybrany kandydat nie startował w wyborach, są czym innym niż odpowiedź na apel wycofującego się polityka do własnych zwolenników, by udzielili oni poparcia wskazanej przez niego osobie. Warto też przypomnieć, iż sympatycy Strzembosza w dużej mierze gotowi są kierować się innymi przesłankami niż sympatią do osoby kandydata (np. lojalnością wobec pewnej opcji

politycznej). Toteż wielce prawdopodobne jest, że właśnie Hanna Gronkiewicz-Waltz przejmie elektorat Strzembosza. Inna sprawa, że był on ostatnio dość nieliczny i ta decyzja niczego jeszcze nie przesądza. Wydaje się, że szans powiększenia grona swych wyborców Gronkiewicz-Waltz może szukać raczej wśród elektoratów swych głównych rywali do fotela prezydenckiego.

Szansę **Lecha Wałęsy** na reelekcję najbardziej ogranicza, jak można sądzić, start w wyborach Hanny Gronkiewicz-Waltz. Ponad jedną czwartą (27%) jej zwolenników stanowią osoby, które przedkładają jej kandydaturę nad kandydaturę Wałęsy. W mniejszym stopniu korzystna byłaby dla Lecha Wałęsy rezygnacja Jacka Kuronia czy Tadeusza Zielińskiego. Gdyby ich zabrakło wśród pretendentów, co dziesiąty zwolennik każdego z nich mógłby powiększyć grono wyborców obecnego prezydenta. Decyzję taką mógłby podjąć także co dziesiąty sympatyk Waldemara Pawlaka. Biorąc jednak pod uwagę poparcie uzyskiwane przez kandydata ludowców, jego rezygnacja dawałaby Lechowi Wałęsie niewielki przyrost głosów. Podobnie jak przed miesiącem, nadal nikłe są szanse prezydenta na skupienie wokół siebie potencjalnych elektoratów innych polityków (ubiegających się o głosy wyborców o prawicowej orientacji) - Jana Olszewskiego czy Adama Strzembosza. Wyraźniej natomiast rysuje się możliwość poparcia prezydenta przez dzisiejszych zwolenników Leszka Moczulskiego. Wynik ten należy jednak traktować ostrożnie, zwolennicy tych polityków są bowiem bardzo nielicznie reprezentowani w badaniu.

Tadeusz Zieliński mógłby najbardziej skorzystać na rezygnacji swego głównego rywala - Aleksandra Kwaśniewskiego. Miałby wówczas szansę powiększenia elektoratu o 34% obecnych zwolenników lidera SLD. W elektoratach wszystkich innych polityków tylko nieliczni badani sympatyzują z jego kandydaturą. Wyjątek stanowią tu jeszcze wyborcy Jacka Kuronia - co szósty z jego zwolenników dostrzega w osobie rzecznika alternatywnego kandydata.

Dla **Jacka Kuronia** korzystna byłaby rezygnacja każdego z pozostałych czterech najbardziej liczących się pretendentów. Stosunkowo najwięcej zyskałby na wycofaniu się Aleksandra Kwaśniewskiego z walki o prezydenturę. Grono jego wyborców mogłoby się wówczas powiększyć o 12% deklarujących poparcie dla lidera SLD. W podobnym stopniu

korzystna byłaby dla niego także rezygnacja Hanny Gronkiewicz-Waltz czy Lecha Wałęsy. W obu przypadkach miałby wówczas szansę powiększenia swojego elektoratu o 17% ich dotychczasowych zwolenników. Rezygnacja Tadeusza Zielińskiego - z powodu mniejszej liczby deklarujących dla niego poparcie - przyniosłaby Kuronowi mniejszy wzrost notowań, choć sympatie dla kandydata Unii Wolności są w tym elektoracie stosunkowo najsilniejsze (20%).

Kto wygra wybory? Ocena szans wyborczych kandydatów

Istotnym elementem modyfikowania preferencji wyborczych, a także decyzji o uczestnictwie w wyborach jest przeświadczenie potencjalnych wyborców o tym, kto zostanie zwycięzcą.

Za głównego faworyta wyborów prezydenckich uważany jest Aleksander Kwaśniewski. W przekonaniu prawie jednej trzeciej badanych (30%) to właśnie on zostanie prezydentem. Jednak im bliżej dnia głosowania, tym mniej ankietowanych przewiduje jego zwycięstwo.

Tabela 3. Jak Pan(i) przypuszcza, kto wygra zbliżające się wybory prezydenckie?

w procentach

	I '95	II	III	IV	V(I)	V(II)	VI(I)	VI(II)	VII	VIII	IX(I)	IX(II)
Aleksander Kwaśniewski	20	18	31	24	30	39	36	34	34	31	33	30
Lech Wałęsa	12	10	13	8	8	13	13	14	14	17	13	17
Hanna Gronkiewicz-Waltz	-	-	-	-	-	1	4	3	6	9	15	16
Jacek Kuroń	8	8	8	11	14	9	8	7	9	7	5	4
Tadeusz Zieliński	3	5	6	3	5	4	3	3	4	2	3	2
Stanisław Tymiński	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Trudno powiedzieć	36	29	27	31	29	23	26	30	26	29	27	26

W zestawieniu uwzględniono tylko tych kandydatów, którzy uzyskali co najmniej 2% wskazań.

Coraz więcej osób dostrzega natomiast, że silnymi kandydatami są Lech Wałęsa i Hanna Gronkiewicz-Waltz, a przekonanie o ich zwycięstwie wyborczym dorównuje poparciu, jakie politycy ci uzyskują w sondażach. Spektakularny jest zwłaszcza awans do grona ścisłych faworytów prezesa NBP, której zwycięstwo jest - w ocenie ankietowanych - równie prawdopodobne jak reelekcja Lecha Wałęsy.

Spadają natomiast w ocenie badanych szanse na sukces Jacka Kuronia. Obecnie w jego prezydenturę wierzy tylko 4% ankietowanych, a więc ponad dwukrotnie mniej niż jeszcze dwa miesiące temu. Wynik ten zbliża go do Tadeusza Zielińskiego, który spośród pięciorga najbardziej liczących się pretendentów na najwyższy urząd w państwie zajmuje niezmiennie ostatnią pozycję.

Ocena szans zwycięstwa własnego kandydata może istotnie wpływać na decyzje wyborców. Toteż warto nieco uwagi poświęcić zagadnieniu, jakie możliwości w tym względzie przypisuje się własnym kandydatom, jakie wyniki głosowania przewidują ci, którzy zamierzają poprzeć poszczególnych polityków.

W zwycięstwo swego kandydata niezmiennie najbardziej wierzą zwolennicy Aleksandra Kwaśniewskiego. Trzy czwarte jego potencjalnych wyborców jest przeświadczonych, że wygra on wybory. W porównaniu z sierpniem przekonanie to jednak zmalało o 7 punktów procentowych.

Tabela 4 w procentach

Na kogo oddał(a)by Pan(i) głos w wyborach?	Jak Pan(i) przypuszcza, kto wygra wybory prezydenckie?						
	Aleksander Kwaśniewski	Lech Wałęsa	Hanna Gronkiewicz-Waltz	Jacek Kuroń	Tadeusz Zieliński	Pozostali kandydaci	Trudno powiedzieć
Aleksander Kwaśniewski	74(81)	8	6	1	1	1	9
Lech Wałęsa	8	58(66)	5	-	2	3	26
Hanna Gronkiewicz-Waltz	21	8	51(46)	1	-	-	19
Jacek Kuroń	26	10	19	25(48)	2	1	17
Tadeusz Zieliński	43	7	10	6	16(16)	4	14

W tabeli pominięto kategorię „inna odpowiedź”.
W nawiasach podano dane z sierpnia '95.

Osłabła także trochę wiara zwolenników Lecha Wałęsy w jego zwycięstwo. Nadal jednak ponad połowa deklarujących dlań poparcie udałaby się do urn z przeświadczeniem, że zapewni mu reelekcję.

Natomiast wśród zwolenników Hanny Gronkiewicz-Waltz wciąż rośnie liczba osób przekonanych, że to właśnie ona wygra wybory, choć przyrost ten nie jest tak spektakularny jak przed miesiącem. Warto zauważyć, że sympatycy Gronkiewicz-Waltz równie mocno przekonani są o jej sukcesie jak zwolennicy obecnego prezydenta wierzą w zwycięstwo swego faworyta.

Politykiem, którego notowania spadły nie tylko w opinii ogółu badanych, ale też wyraźnie osłabła wiara w zwycięstwo w jego własnym elektoracie, jest Jacek Kuroń. O tym, że wygra on wybory, przekonana była jeszcze w sierpniu prawie połowa zamierzających na niego głosować. Obecnie w sukces Kuronia wierzy tylko co czwarty jego sympatyk.

Nie przybywa też osób przekonanych o zwycięstwie Tadeusza Zielińskiego. Jego szanse na prezydenturę w opinii własnych zwolenników są wciąż bardzo nikłe - tylko co siódmy jego wyborca dostrzega w nim następcę Lecha Wałęsy. Znamienne, że aż 43% jego obecnego elektoratu wierzy w sukces Aleksandra Kwaśniewskiego. W żadnym z elektoratów przekonanie o zwycięstwie lidera SLD (poza jego zwolennikami) nie jest aż tak silne. Nie maleje zatem niebezpieczeństwo, o którym już wspominaliśmy, że w przypadku wyborców Zielińskiego efekt przyłączenia się do "zwycięzcy" jest najbardziej prawdopodobny.

Antypatie polityczne a szanse wyborcze

W wyborach prezydenckich decydująca będzie - według powszechnych ocen - druga tura głosowania. Istotnym motywem decyzji wyborców może być chęć niedopuszczenia do zwycięstwa tego spośród kandydatów, który nie budzi ich zaufania bądź reprezentuje nie akceptowaną opcję polityczną. Wiedza o strukturze politycznych antypatii w społeczeństwie pozwala też poszczególnym kandydatom lepiej ocenić szanse pozyskania nowych zwolenników.

Tabela 5

w procentach

Na kogo z tej listy na pewno nie głosował(a)by Pan(i)?*	Wskazania respondentów					
	VI '95	VI '95	VII '95	VIII'95	IX'95 (1)	IX'95 (2)
Stanisław Tymiąski	-	-	-	-	-	45
Lech Wałęsa	47	50	50	47	49	41
Leszek Moczulski	38	40	41	38	37	29
Aleksander Kwaśniewski	25	26	26	26	27	28
Janusz Korwin-Mikke	32	35	-	-	-	24
Waldemar Pawlak	31	25	30	26	28	20
Jacek Kuroń	18	21	25	20	23	18
Lech Kaczyński	-	-	-	-	-	17
Hanna Gronkiewicz-Waltz	10	13	14	13	17	16
Jan Olszewski	17	14	16	15	15	11
Adam Strzembosz	8	10	10	10	9	7
Tadeusz Zieliński	5	4	5	6	4	3

* Respondenci mogli wskazać nie więcej niż trzy nazwiska.

Wraz z deklaracją chęci udziału w wyborach w rankingu politycznych antypatii pojawił się nowy lider - Stanisław Tymiąski, co sprawiło, że Lech Wałęsa mający dotąd największy wskaźnik odrzucenia znalazł się na drugim miejscu. Niechęć do obecnego prezydenta w stosunkowo niewielkim stopniu uległa zmianie, choć osiągnęła najniższy poziom w ciągu ostatnich trzech miesięcy. Obecnie 41% badanych zapewnia, że nie poprze go w wyborach.

Nadal dużo kontrowersji wywołują kandydatury Aleksandra Kwaśniewskiego, Leszka Moczulskiego oraz Janusza Korwin-Mikkego. O ile jednak w przypadku tych dwóch ostatnich polityków niechęć wobec poparcia ich w wyborach jest wyraźnie słabsza niż dotychczas, o tyle liderowi SLD wciąż niechętna pozostaje ponad jedna czwarta (28%) badanych.

Z mniejszą niechęcią spotykają się ostatnio Jacek Kuroń i Waldemar Pawlak. Na zbliżonym poziomie kształtuje się brak poparcia dla Hanny Gronkiewicz-Waltz oraz - umieszczonego po raz pierwszy na naszej liście - Lecha Kaczyńskiego. Najmniejszą niechęć przyszłych wyborców wywołuje kandydatura Tadeusza Zielińskiego.

Można stwierdzić, że pojawianie się wśród pretendentów do urzędu prezydenckiego nowej postaci skupiającej antypatie wyborców wyraźnie wpłynęło na zmniejszenie się społecznej niechęci wobec niemal wszystkich figurujących na naszej liście kandydatów. Nie miało jedynie wpływu na poprawę wizerunku Aleksandra Kwaśniewskiego i Hanny Gronkiewicz-Waltz.

A N E K S

PODZIAŁ NA REGIONY W BADANIACH CBOS

1. Region północny:

09 woj. elbląskie
10 woj. gdańskie
17 woj. koszalińskie
26 woj. olsztyńskie
39 woj. słupskie
41 woj. szczecińskie

2. Region zachodni:

11 woj. gorzowskie
12 woj. jeleniogórskie
20 woj. legnickie
45 woj. wałbrzyskie
47 woj. wrocławskie
49 woj. zielonogórskie

3. Region środkowozachodni:

05 woj. bydgoskie
13 woj. kaliskie
16 woj. konińskie
21 woj. leszczyńskie
29 woj. pilskie
32 woj. poznańskie
44 woj. toruńskie
46 woj. wrocławskie

4. Region środkowy:

01 woj. warszawskie
07 woj. ciechanowskie
24 woj. łódzkie
30 woj. piotrkowskie
31 woj. płockie
34 woj. radomskie
37 woj. sieradzkie
38 woj. skierniewickie

5. Region wschodni:

02 woj. białkopodlaskie
03 woj. białostockie
06 woj. chełmskie
22 woj. lubelskie
23 woj. łomżyńskie
28 woj. ostrołęckie
36 woj. siedleckie
40 woj. suwalskie
48 woj. zamojskie

6. Region południowo-wschodni:

15 woj. kieleckie
18 woj. krakowskie
19 woj. krośnieńskie
25 woj. nowosądeckie
33 woj. przemyskie
35 woj. rzeszowskie
42 woj. tarnobrzeskie
43 woj. tarnowskie

7. Region południowo-zachodni:

04 woj. bielskie
08 woj. częstochowskie
14 woj. katowickie
27 woj. opolskie

Tabela 1. Gdy pytamy ludzi o to, czy zamierzają wziąć udział w wyborach prezydenckich, sporo odpowiada, że nie pójdzie głosować. A czy Pan(i) pójdzie czy też, jak wiele innych osób, nie weźmie udziału w wyborach?
1 - Na pewno wezmę udział w wyborach; 2 - Jeszcze nie wiem, waham się; 3 - Raczej nie wezmę udziału w wyborach (%)

	1	2	3	Liczba osób
Ogółem	70	18	12	967
Płeć				
Mężczyźni	73	16	10	457
Kobiety	67	19	14	510
Wiek				
do 24 lat	55	29	16	132
25-34	63	18	19	174
35-44	72	17	11	191
45-54	79	16	5	190
55-64	79	14	7	132
65 lat i więcej	71	13	16	149
Miejsce zamieszkania				
Wieś	68	18	14	354
Miasto do 20 tys.	70	21	9	123
od 21 do 100 tys.	73	17	10	168
101-500 tys.	69	19	12	177
501 tys. i więcej mieszk.	75	13	12	144
Region				
Północny	74	15	11	101
Zachodni	73	13	14	116
Środkowozachodni	72	18	9	133
Środkowy	64	21	15	196
Wschodni	67	20	13	101
Południowo-wschodni	74	16	10	163
Południowo-zachodni	70	19	11	157
Wykształcenie				
Podstawowe	65	19	16	345
Zasadnicze zawodowe	68	20	12	247
Średnie	73	17	10	294
Wyższe	90	8	2	82
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	89	5	6	76
Prac.umysł.niż.szczebła	75	19	6	88
Pracownicy fiz.- umysł.	64	24	12	64
Robotnicy wykwalifikowani	60	28	12	120
Robotnicy niewykwalifik.	53	31	16	51
Rolnicy	73	18	9	64
Prywatni przedsiębiorcy	72	13	16	44
Bierni zawodowo				
Renciści	76	10	14	127
Emeryci	75	14	11	181
Uczniowie i studenci	63	22	15	36
Bezrobotni	68	17	15	76
Gospodynie domowe i inni	49	27	25	38
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	80	12	7	97
Sektor państwowy	68	25	6	147
Sektor prywatny	66	21	14	185
Spółdzielczość	68	16	17	15
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 125 zł	59	21	20	179
125 - 199	72	17	11	123
200 - 274	68	21	12	258
275 - 324	71	17	12	129
325 i powyżej	79	13	7	216
Ocena własnych war. mater.				
Złe	61	21	18	360
Średnie	75	15	10	415
Dobre	78	17	6	192
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	60	20	21	71
Raz w tygodniu	74	18	8	551
Kilka razy w roku	65	17	18	262
W ogóle nie uczestniczy	69	15	16	78
Poglądy polityczne				
Lewica	79	12	9	179
Centrum	74	16	9	278
Prawica	76	17	8	259
Trudno powiedzieć	53	24	22	246

Tabela 2. Na kogo z tej listy najchętniej oddał(a)by Pan(i) głos w wyborach prezydenckich? Proszę wskazać jedną osobę. 1 - Hanna Gronkiewicz-Waltz; 2 - Janusz Korwin-Mikke; 3 - Jacek Kuroń; 4 - Aleksander Kwaśniewski; 5 - Lech Kaczyński; 6 - Leszek Moczulski; 7 - Jan Olszewski; 8 - Waldemar Pawlak

(%)

	1	2	3	4	5	6	7	8
Ogółem	16	1	9	25	1	1	3	5
Płeć								
Mężczyźni	13	1	10	26	0	2	2	4
Kobiety	19	0	7	25	1	0	4	5
Wiek								
do 24 lat	30	2	14	20	0	0	6	4
25-34	21	2	6	25	0	0	1	10
35-44	10	0	10	27	0	2	3	5
45-54	11	0	10	35	0	1	3	3
55-64	24	1	5	18	1	0	3	3
65 lat i więcej	8	0	7	19	2	1	5	3
Miejsce zamieszkania								
Wieś	16	0	8	20	0	2	4	13
Miasto do 20 tys.	23	2	6	28	2	0	2	0
od 21 do 100 tys.	15	1	9	31	0	2	3	0
101-500 tys.	12	2	9	34	0	0	3	1
501 tys.i więcej mieszk.	16	0	10	19	1	0	2	0
Region								
Północny	6	2	8	40	0	0	3	2
Zachodni	19	0	11	37	2	1	1	0
Środkowozachodni	18	0	6	24	0	0	2	6
Środkowy	21	1	8	18	1	0	8	6
Wschodni	11	2	10	19	0	5	4	2
Południowo-wschodni	14	0	8	20	0	2	3	10
Południowo-zachodni	19	1	10	25	0	0	3	3
Wykształcenie								
Podstawowe	15	0	11	17	1	1	5	5
Zasadnicze zawodowe	11	0	9	29	0	2	4	6
Średnie	18	1	7	33	0	1	1	4
Wyższe	25	1	7	17	2	0	4	1
Grupa społ.-zaw. pracujący								
Kadra kier.,inteligencja	26	1	4	27	0	1	3	2
Prac.umysł.niż.szczębla	21	0	3	40	0	0	5	2
Pracownicy fiz.- umysł.	8	0	12	43	0	6	5	3
Robotnicy wykwalifikowani	11	0	12	26	0	3	0	7
Robotnicy niewykwalifik.	3	5	6	18	0	0	10	2
Rolnicy	14	0	3	17	0	0	3	29
Prywatni przedsiębiorcy	15	0	16	30	0	0	4	0
Bierni zawodowo								
Renciści	20	1	11	18	0	1	0	2
Emeryci	11	0	6	20	3	0	5	3
Uczniowie i studenci	26	0	10	25	0	0	0	0
Bezrobotni	22	2	15	19	0	0	5	5
Gospodynie domowe i inni	22	0	13	29	0	0	0	4
Pracujący poza rolnictwem								
Sfera budżetowa	25	0	4	39	0	0	3	1
Sektor państwowy	14	0	6	28	0	4	3	4
Sektor prywatny	11	2	13	30	0	1	3	4
Spółdzielczość	27	0	0	28	0	0	28	5
Dochody na jedną osobę								
Poniżej 125 zł	13	0	8	18	0	4	4	13
125 - 199	20	0	14	24	0	0	0	5
200 - 274	16	0	9	28	0	0	2	2
275 - 324	13	3	6	26	2	0	5	3
325 i powyżej	17	1	8	28	0	0	6	0
Ocena własnych war. mater.								
Złe	10	1	12	23	1	2	2	5
Średnie	17	1	7	26	0	1	4	5
Dobre	23	0	7	27	0	1	2	3
Udział w prakt. religijnych								
Kilka razy w tygodniu	32	0	2	2	0	0	4	0
Raz w tygodniu	18	1	7	19	1	1	4	7
Kilka razy w roku	9	1	11	36	0	0	2	1
W ogóle nie uczestniczy	11	0	15	62	0	0	0	0
Poglądy polityczne								
Lewica	6	0	4	64	0	0	2	3
Centrum	19	0	10	23	0	1	3	5
Prawica	24	2	8	8	2	1	5	3
Trudno powiedzieć	10	0	11	11	0	1	2	9

Tabela 2 (cd). 9 - Adam Strzembosz; 10 - Stanisław Tymiński; 11 - Lech Wałęsa; 12 - Tadeusz Zieliński;
13 - Ktoś inny

	9	10	11	12	13	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	2	2	16	8	2	10	675
Płeć							
Mężczyźni	2	4	18	7	2	10	332
Kobiety	1	1	13	10	1	11	343
Wiek							
do 24 lat	0	1	7	5	1	11	73
25-34	1	6	12	8	2	5	109
35-44	3	5	10	11	3	11	136
45-54	1	1	17	10	1	7	149
55-64	2	0	19	6	0	17	103
65 lat i więcej	4	1	28	7	2	12	105
Miejsce zamieszkania							
Wieś	1	3	11	6	1	13	240
Miasto do 20 tys.	0	3	8	14	0	12	86
od 21 do 100 tys.	2	3	16	9	3	7	122
101-500 tys.	3	2	21	5	3	5	120
501 tys.i więcej mieszk.	3	0	26	10	1	11	108
Region							
Północny	0	1	23	11	2	2	74
Zachodni	2	2	12	5	2	6	85
Środkowozachodni	1	2	11	11	0	18	96
Środkowy	1	0	20	8	3	9	125
Wschodni	2	6	20	5	1	8	68
Południowo-wschodni	3	2	12	10	1	14	117
Południowo-zachodni	3	4	14	6	2	11	109
Wykształcenie							
Podstawowe	2	3	20	5	1	15	222
Zasadnicze zawodowe	2	3	13	9	0	11	166
Średnie	1	2	15	9	2	6	213
Wyższe	4	0	9	15	5	9	73
Grupa społ.-zaw. pracujący							
Kadra kier.,inteligencja	4	0	9	15	4	4	68
Prac.umysł.niż.szczębla	1	0	11	6	3	7	66
Pracownicy fiz.- umysł.	0	7	8	2	0	6	41
Robotnicy wykwalifikowani	1	6	12	12	0	10	71
Robotnicy niewykwalifik.	0	2	25	2	0	27	27
Rolnicy	0	2	7	7	0	17	47
Prywatni przedsiębiorcy	0	0	20	6	2	7	32
Bierni zawodowo							
Renciści	3	0	22	8	2	12	96
Emeryci	3	1	24	9	2	13	135
Uczniowie i studenci	0	0	20	10	0	9	22
Bezrobotni	2	10	9	7	2	2	50
Gospodynie domowe i inni	0	0	13	9	0	10	19
Pracujący poza rolnictwem							
Sfera budżetowa	4	0	9	8	3	5	77
Sektor państwowy	2	4	15	11	1	9	99
Sektor prywatny	0	3	14	7	2	11	121
Spółdzielczość	0	0	0	12	0	0	10
Dochody na jedną osobę							
Poniżej 125 zł	2	8	13	4	1	11	107
125 - 199	2	4	13	7	1	9	85
200 - 274	1	2	19	9	3	9	175
275 - 324	3	0	16	11	0	12	92
325 i powyżej	3	0	16	11	2	7	171
Ocena własnych war. mater.							
Złe	3	5	16	6	2	11	216
Średnie	2	2	16	8	0	11	310
Dobre	1	1	14	11	3	7	149
Udział w prakt. religijnych							
Kilka razy w tygodniu	4	0	33	14	0	9	43
Raz w tygodniu	2	2	16	7	2	12	405
Kilka razy w roku	1	4	14	10	2	9	169
W ogóle nie uczestniczy	0	0	1	9	2	1	54
Poglądy polityczne							
Lewica	1	4	5	8	2	2	140
Centrum	3	3	8	10	1	11	206
Prawica	1	1	31	6	2	6	196
Trudno powiedzieć	3	2	17	9	1	24	131

Tabela 3. Dlaczego chce Pan(i) głosować na tego właśnie kandydata? Oto lista kilkunastu powodów, dla których ludzie głosują na konkretne osoby. Proszę z tej listy wybrać najwyżej trzy najważniejsze dla Pana(i) powody.
 1 - Jest człowiekiem wykształconym, kompetentnym, dobrze przygotowanym; 2 - Mam zaufanie do partii, ugrupowania, sił politycznych, które reprezentuje; 3 - Mam nadzieję, że w przypadku sukcesu mego kandydata poprawi się los ludzi takich jak ja; 4 - Chcę na niego głosować ze względu na to, jakim jest człowiekiem, jego osobowość, cechy charakteru; 5 - Chcę na niego głosować, żeby unieemożliwić wybór innego kandydata; 6 - Jest on(ona) prawdziwym patriotą, będzie dbał o nasze, polskie interesy; 7 - Sprawdzał się w dotychczasowej swojej działalności, dobrze pełnił swą funkcję, urząd; 8 - Podzielał jego poglądy w ważnych sprawach społecznych; 9 - Nie jest uwikłany w istniejące układy polityczne, jest od nich niezależny; 10 - Spośród kandydatów, na których mógł(a) bym głosować tylko on(ona) ma szansę wygrać wybory; 11 - Chcę na niego głosować ze względu na jego stosunek do czasów PRL; 12 - Inny powód

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Liczba osób
Ogółem	59	9	52	31	13	25	35	24	18	8	10	2	681
Płeć													
Mężczyźni	61	11	48	29	14	24	34	24	19	8	12	4	342
Kobiety	58	6	56	34	11	26	35	24	18	8	8	1	339
Wiek													
do 24 lat	69	11	55	37	9	9	43	25	15	6	8	0	83
25-34	60	6	50	17	18	17	39	39	25	9	1	2	113
35-44	57	6	50	31	19	26	35	33	18	10	10	2	149
45-54	64	8	49	33	9	32	32	22	19	6	10	4	137
55-64	55	11	52	33	16	27	31	24	18	5	8	3	107
65 lat i więcej	52	9	49	40	12	35	28	21	19	11	7	3	93
Miejsce zamieszkania													
Wieś	52	11	58	27	12	28	29	26	19	10	10	3	234
Miasto do 20 tys.	62	13	57	23	14	21	28	26	21	3	12	3	85
od 21 do 100 tys.	65	4	41	11	11	23	39	33	20	6	12	4	127
101-500 tys.	62	9	46	9	20	22	46	38	21	9	6	1	146
501 tys. i więcej mieszk.	65	4	46	5	4	21	9	22	25	10	9	1	89
Region													
Północny	55	12	51	41	15	26	26	25	18	7	9	3	93
Zachodni	66	5	61	27	3	26	34	32	21	3	3	3	73
Środkowozachodni	65	10	56	29	15	22	36	21	14	7	12	0	105
Środkowy	68	6	42	33	8	21	38	23	27	9	8	0	135
Wschodni	51	15	57	23	18	26	21	21	12	12	16	3	64
Południowo-wschodni	49	10	50	31	13	23	37	29	23	10	10	5	96
Południowo-zachodni	57	6	50	32	17	25	39	19	11	8	8	3	115
Wykształcenie													
Podstawowe	48	12	55	29	11	31	32	20	19	10	10	3	211
Zasadnicze zawodowe	58	9	62	29	12	25	30	22	14	8	14	3	175
Średnie	64	7	48	34	16	20	38	27	19	7	7	1	227
Wyższe	86	4	31	36	7	22	44	30	27	1	7	3	68
Grupa społ.-zaw. pracujący													
Kadra kier., inteligencja	79	7	32	32	6	17	43	28	34		6	2	58
Prac. umysł. niż. szczebla	70	4	61	29	19	31	30	28	44	3	6	2	58
Pracownicy fiz. - umysł.	55	7	49	41	12	19	30	35	25	12	4	0	42
Robotnicy wykwalifikowani	63	7	48	28	13	22	39	17	16	9	12	2	92
Robotnicy niewykwalifik.	46	13	69	23	9	30	29	29	12	12	20	0	31
Rolnicy	48	15	55	13	16	38	26	29	20	6	18	6	37
Prywatni przedsiębiorcy	67	19	46	37	18	15	17	18	14	2	18	11	32
Bierni zawodowo													
Renciści	60	10	62	32	8	25	27	21	21	7	6	2	97
Emeryci	52	6	47	39	12	34	25	21	16	11	9	3	116
Uczniowie i studenci	63	11	44	35	15	25	32	25	26	0	14	0	36
Bezrobotni	57	6	66	32	16	24	39	38	28	2	7	0	46
Gospodynie domowe i inni	46	9	55	19	17	36	37	25	12	12	9	0	40
Pracujący poza rolnictwem													
Sfera budżetowa	76	8	51	30	8	22	34	21	24	10	5	2	93
Sektor państwowy	53	9	46	29	11	24	38	27	24	13	11	2	103
Sektor prywatny	64	9	53	31	19	17	33	19	14	4	12	3	124
Spółdzielczość	75	0	42	51	0	10	4	30	62	0	25	0	7
Dochody na jedną osobę													
Poniżej 125 zł	44	11	65	28	14	31	29	30	15	10	11	1	99
125 - 199	51	13	47	35	12	27	41	18	19	2	14	4	104
200 - 274	57	8	61	38	16	20	35	21	18	12	8	1	182
275 - 324	71	5	51	27	9	24	35	26	15	6	12	5	100
325 i powyżej	70	9	41	34	12	24	37	24	27	8	6	1	152
Ocena własnych war. mater.													
Złe	50	9	53	33	14	30	33	18	21	9	11	2	222
Średnie	59	8	55	31	12	23	34	28	18	6	9	3	323
Dobre	76	11	44	31	12	19	40	22	16	10	8	1	136
Udział w prakt. religijnych													
Kilka razy w tygodniu	51	11	44	42	11	44	20	16	20	12	15	1	39
Raz w tygodniu	53	8	54	30	14	28	35	24	18	7	10	3	382
Kilka razy w roku	70	9	51	31	10	19	32	25	21	10	9	1	190
W ogóle nie uczestniczy	74	9	51	32	16	13	47	22	14	5	4	2	70
Poglądy polityczne													
Lewica	79	11	51	32	12	20	25	25	14	9	9	2	129
Centrum	65	7	47	27	14	21	41	24	24	8	3	1	209
Prawica	45	8	48	35	14	31	24	22	22	8	13	1	208
Trudno powiedzieć	55	9	62	32	9	26	23	26	16	7	12	2	135